

Alexandr KŘÍŽ - osobnost, která nerozlučně patří k Vysokým Tatrám

se prodíralo ranní sluníčko. Zazvonil jsem u dveří, které se po chvíli otevřely. Vešli sme do příjemně vytopené pracovny. Kolem zdí dřevěné police plné knih, na velkém pracovním stole rozložené čerstvé noviny, do psacího stroje zasunut čistý list papíru, uprostřed místnosti několik zarámovaných olejomalb s tatranskými motivy, v rohu starožitný klavír. Zvenku, přes mrazem pomalované sklo, hleděla na nás černobílá kočka.

- Stal se z vás Tatraneč nebo jste nechal své srdce spíš v Lounech? - vyzvídám.

- Částečně Tatraneč, částečně Louňák. Cítil jsem se dobře i tu i tam. Lidé byli mi ke mně pod Tatrami i v Čechách.

Vysoké Tatry mu učarovaly. Jako turista prošel všechna tatranská místa, všechna zákoutí, všechny doliny a kopce, jako horolezec kromě jiného absolvoval několik přechodů tatranských hřebenu. Na běžkách prošel křížem kražem všechny běžecké trati, na sjezdových lyžích se spouštěl po všech tatranských sjezdovkách. Vyrostl ve známou tatranskou osobnost.

OBRAZEM I NOTAMI

Jeho srdce se ale neustále vracelo k umění. Kromě hudebně pedagogického působení se věnoval také výtvarné činnosti, zejména krajinomalbě. Pravidelně se zúčastňoval kolektivních výstav v Popradském salonu a výstav s názvem Výtvarní tvorba pedagogů, uspořádal také několik samostatných výstav v Tatranské Lomnici, v Nové Lesné a v Popradě. Od roku 1972 bydlí a tvoří v ateliéru vlastního domu v Nové Lesné.

- Stal se z vás profesionální výtvarník.
- Ne profesionální, - kroutí hlavou, - v podstatě amatérský, maluji pro své potěšení. Dělá mi radost když se to, co maluji, někomu líbí. - Na chvíli se zamyslel a pokračoval:
- Tatry mě inspirovaly a inspirují k výtvarnému projevu. Nerad maluji tam, kde se pohybuje moc lidí, moc zvědavých turistů. Vyhledávám tichá zákoutí, místa tichá a ne-

INSPIRACE ZA OKNY

- Pojď dovnitř, Lizo,
- pobídl ji, - jen pojď,
pojď se ohřát.

SRDCEM V TATRÁCH I V ČECHÁCH

Alexander Kríž pochází z Ročova u Loun, v roce 1937 se s rodiči přistěhoval do Tatranské Lomnice. Studoval na kežmarském gymnaziu, ale maturoval na gymnaziu v Lounech. V letech 1947 až 1952 studoval na Pedagogické fa-

Dlouhá léta, co se pohybují po Vysokých Tatrách a po okolí Tater, často potkávám staršího muže nevelké postavy, trošičku dopředu zhrbeného, energických pohybů a hlubokých dobráckých očí. Jednou to bylo na nádraží v Popradě, jindy v parku v Tatranské Lomnici, před několika měsíci na Hlavní ulici v Košicích, nedávno na Štrbském Plese, ale viděl jsem jej už i ve Staré Lubovni nebo v Kežmarku. Někdy měl v ruce lyže, jindy byl obut v turistických vibramkách, ale jednou - na moje velké překvapení - seděl na kameni u Popradského plesa a maloval panoramatický pohled do Mengusovské doliny. Kdekoliv se ten starší muž pohyboval, pohyboval se suverénně. Zpod modré šiltovky se jasnými očima rozhlížel po okolí a vždy srdečně odpovídal na pozdravy lidí, kteří jej zřejmě znali. Připadal mi, že jaksi organicky patří k Vysokým Tatrám, k těmto místům a těmto lidem, připadalo mi, že i tato místa a tito lidé patří k němu. Ale trochu jsem o tom nedávno, když jsem se dověděl jméno toho muže, zapochyboval: Alexander Kríž. O to však byla větší moje snaha setkat se s ním.

V lednové ráno teploměr v Nové Lesné ukazoval minus sedmáct, sypký sníh skřípal pod nohama, jako mléko bílou mlhou

porušená, fascinující krása tatranské přírody mi nabízela nové a nové motivy.

Alexander Kríž vstal, z naskládaných olejomalb postupně bral do rukou jednu po druhé. - Podívejte, to je Letní podvečer v Tatrách, toto Zima v Nové Lesné, Pohled do Lomnického sedla, toto Cesta k Zelenému plesu. Do rukou bere další a další obrazy úchvatné tatranské přírody a uvádí jejich názvy: Z Malé Studené doliny, Pohled z výšky, Zimní panorama, U Malé Svišťovky a další.

Působivě zpracované vidění Vysokých Tater, uvědomuji si a současně bloudím oči-
kultě Univerzity Komenského v Bratislavě hudební a výtvarnou výchovu.
- To vás již v mládí lákalo umění?
- Byl jsem spíš technický typ, - odpovídá, - v těch letech mě přitahovala technika i umění. Zvítězilo umění.
Po ukončení studií Alexander Kríž jako mladý učitel působil na Základní škole ve Svitu a v Ždiaru, na popradské hudební škole vyučoval hru na klavír a na akordeon. V této činnosti pokračoval v Základní umělecké škole v Tatranské Lomnici.

Petrské náměstí

Při každé cestě do Prahy nevynechám nikdy Petrské náměstí a zajdu ke kostelu sv. Petra. Je starý devět set let, tedy přece jen o něco starší než jsem já. V kostele, kde je vzácný hlavní oltářní obraz Václava Reinera s vyobrazením Krista se sv. Petrem, se dnes pořádají vedle bohoslužeb duchovní koncerty s naší i zahraniční účastí.

Petrské náměstí tvoří centrum části Nového Města, a zatímco já se soustřeďuji na omšelou Petruskou kolej, náměstí soustřeďuje k sobě ulice Soukenickou, Barvířskou, Lodeckou, Petruskou, Zlatnickou a Truhlářskou. Tady věru nelze zabloudit. V Soukenické ulici stával rodný dům vynikajícího českého grafika Václava Hollara, jenž musel po Bílé hoře odejít z náboženských důvodů do ciziny. Dnes máme proslulou výtvarnou školu pojmenovanou právě po tomto slavném umělci. Na této škole se však patrně neučilo, že v Soukenické byla za vlády Marie Terezie zřízena r.1762 první pražská porodnice. Jinak by snad i tam potvrdily skutečné hodnoty a jak lehce lze potratit některé myšlenky.

Barvířská ulice se jmenuje po řemeslnících, kteří zde barvili kůže, plátina a látky, aniž víme, jak a čím se vybarvili. Jisté má svoji historii také Lodecká, kde už ve 14. století existovaly u břehu Vltavy lodní mlýny, jimž se říkalo Dolní mlýny nebo také Lodní či Lodecké. Zlatnická ulice se zase jmenuje podle zlatníků, kteří se v této ulici začali usazovat už v 15. století. Za Karla IV. bylo zlatnické řemeslo řazeno hned za řezníky a sladovníky. Dnes by asi pořadí bylo stejné; jídlo, pití a peníze. Apropos jídlo. Naproti divčím kolejím v Petrské ulici bylo

řeznictví. Malé, žádné extra lahůdky. A přece děvčata, věčně hladová, zírala z oken do výkladu na buřty a sekanou, v té době pro ně z důvodů finančních a listkových nedostupné lahůdky.

Ale zpět k věcem všeobecnějším. K pochvale našeho malého národa třeba dodat, že vzápětí by následovaly i knihy, tedy četba a vzdělání. To potvrzuje i Truhlářská ulice, kde bylo kdysi divadlo, kam chodil Karel Hynek Mácha a také Josef Kajetán Tyl, který to neměl z domova do divadla daleko, protože v té době bydlel právě v této ulici. V téže ulici bydlel také Josef Šornek, vyučený knihař, který měl dva syny a čtyři dcery; z nichž Eleonora - Lori - se Máchovi zalíbila a stala se jeho osudovou láskou. O jejich blízkém vztahu napsal pak Josef Kajetán Tyl povídku Rozervanec, v které je Mácha vykreslen jako nezkrotný žárlivec a bezohledný tyran. Na druhé straně Josef Kajetán, buď mu země lehká, byl sám jaksi příčně rozerván, máje manželku, ale děti se švagrovou. Tyl už se nezmínuje o tom, že z lásky Karla Hynka Máchy a Eleonory Šornkové se narodil 1. října 1830 syn Ludvík, že se vypravil Mácha pěšky z Litoměřic do Prahy, zúčastnil se křtin a potom se opět pěšky vrátil zpět do Litoměřic. Zde potom v noci z 5. na 6. listopad roku 1830 předčasně skonil. Za třináct let se potom Eleonora provdala a dožila se 74 let. Snad se tolika dalších let dožije i známé nakladatelství Albatros, které zde má svoje malé kanceláře a velké plány.

Na motivy knihy *Všechny krásy Prahy*
Erika Schmidtová

◀ str.17

ma po všude kolem rozloženém notovém papíře s názvy jako Anička, dušička, Ej pofukuj, A ty hudec, Kdybys měla má panenka, Já jsem z Kutných Hory a jiné. Alexandr Kříž si sedl ke klavíru a řekl: - Lidové písně, zpěvy a koledy, to je moje velká láska. Sbíral jsem je v čase mého působení v základní umělecké škole a upravoval pro jeden nebo dva akordeony. Každá píseň tvoří samostatný celek ale dají se spojovat i do delšího souvislého útvaru.

Přisedl si ke klavíru, zahrál několik tónů známé koledy a usmál se.

- Na lidové motivy jsem zkomponoval hudbu k pásmu, s nímž spolu s dalšími umělci vystupujeme na různých místech ve Vysokých Tatrách, kupříkladu v zotavovacích Uran a Morava v Tatranské Lomnici. Pásmo se jmenuje Pastierske hry a zaznívají v něm motivy slovenských a českých koled.

LÍZA A ČERTÍK

V pracovně i ateliéru má všude kolem sebe rozpracované skice tatranských motivů, na políčkách a skříňkách haldy notového papíru. Jednotlivé papíry jsou upevněny závažím, jednou je to závička, jednou talířek, jednou stará žehlička.

- Kromě kočky Lizy mám ještě kocoura Čertíka, - zasmál se. - Moc se vzájemně ne-

snášeji. Když běhají po domě, všechno by rozházely.

Celou dobu se usmívá, má dobrou náladu, srší vtipem. Nemožu se nezeptat: - Čím to je, že ve svých pětasedmdesáti letech máte tolik životní energie a tvůrčí síly? Co to chce, podle vás, aby měl člověk i ve vašem věku tolik optimizmu?

- Chce to jedno jediné, - přesvědčivě říká pan Kříž, - nepřipouštět si, nikdy si ani na chvíli nepřipouštět, že člověk už patří do starého železa.

Za oknem ateliéru se Lomnický štít, Kežmarský štít, Svišťovka nebo Huncovský štít zdají tak blízko, na dosah ruky, těsně kolem zelených borovic v jeho zahradě bublá tatranský potůček. Vůbec se nedivím, že si pro svoji tvorbu vybral právě toto místo.

Jozef ČERVINKA